

Petőfi-reliquiák.

A nemrég elhunyt Petőfi István végakaratahoz képest e napokban adták át a nemzeti muzeum igazgatójának azt a barna bőrrel borított kézi táskát, melynek külső lapján e fölírás olvasható: «Petőfi Sándor költeményeinek kézirat». Kétségkívül nagybecsű ajándék, melyet a nemzeti muzeum kegyelettel fog őrízni féltettebb ereklyéi között.

A táská tartalma azonban nem egyedül a költemények kéziratából áll; ott találhatók a mellett mind ama tárgyak, melyeknek sorozatát nem rég közölték a lapok a hivatalosan fölvett leltár után.

E tárgyakat nekünk már évek előtt volt alkalmunk láthatni, mikor Petőfi összes költeményei legutóbbi teljes kiadásának sajtó alá rendezése alkalmával Gyulai Pálnál voltak s «Petőfi-reliquiák» czim alatt a régebbi években számosat közöltünk a «Vasárnapi Ujság»-ban a Petőfi által megőrzött kéziratokból, jegyzetekből, levelekből, nyomtatványokból stb. *

Hogy ez alkalommal az érintett ereklyék a nemzet közkincsévé váltak, s a közönség érdeklődése újra feléjük fordul, azt hisszük, olvasóink szívesen veendik, ha bemutatjuk ez ereklyék ama részét, mely még eddig közölve nem volt, s mely egészen új oldaláról tünteti föl a költőt, t. i. mint rajzoló.

Azok a szép kaligrafikus betűk, melyek Petőfi kéziratát jellemzik, szilárd és biztos kézre mutatnak, mely nemcsak a tollat, de a rajzont is ügyesen vezetheti. S valóban az a papírra vetett néhány vázlat, mely ez iratesomóban talál-

* Petőfi utolsó költeménye «Szörnyű idő» («V. U.» 1869. évi 52. sz.). — «Lapok Petőfi Sándor naplójából» («V. U.» 1876. évi 48—49. sz.). — «Petőfi jegyzetei a francia forradalomról» («V. U.» 1876. évi 1. sz.). — «Levelei Szemere Bertalanhoz» («V. U.» 1869. 52. sz.). — «Levelei Bem tábornokhoz» («V. U.» 1875. 23. sz.). Két levele néhez («V. U.» 1875. 1. sz.) stb.

ható, megerősíti e föltevést, s a mellett bizonyít, hogy Petőfinek a formák iránt kiváló érzeke volt, s ha festőnek képezi magát, egyáltalában nem látszik kizárva a lehetőség, hogy mint festő is jelentékeny magaslatra emelkedik. E vázlatokat mutatjuk be olvasóinknak hű másolatokban.

Az első Arany János arcvonásait tünteti föl, s a kis verset Arany sajátkezűleg írta a vázlat alá. Hogy e vázlatos rajz nem épen hűtlenül tüntette föl a nagy epikus akkori vonásait, e mellett bizonyít feltűnő hasonlata Arany korábbi arcképeihez.

A második kép Bem arcképe. A kis szürke generális rut ember volt, valóságos tatár pofa, melynek arczsontjaira — Petőfi szerint — kulacsot lehetett volna akasztani. Mezey József említi, hogy Bemnek az volt a legsikerültebb arcképe, melyet Petőfi rajzolt s mindig a tárczában hordott szembe téve Szendrey Juliának Barabás által rajzolt arcképével. Ha gyanításunk nem csal, ez volt Bemnek Mezey által említett arcképe, mert noha papírja nagyobb, semhogy kiterjesztve egy kis zsebtárczában elfért volna, de a papíron meglátni, hogy össze volt hajtva oly alakra, hogy egy tárczában kényelmesen elférhetett.

A harmadik Petőfi fia, egynapos korában. Egyszerű de biztos kézzel rajzolt profilvázlat, mely csak az arczot mutatja a homlok azon részeig, a hol a kis gyermek főkötőcsipkéje kezdődik.

Ugyanazon a lapon, melyen Arany János arcképe van, látható egy omló régi torony rajza. Alatta egy kapu és a deszkakerítés, valamint azon belül a házak csak vékony vonású körrajzban vannak feltüntetve, a torony maga azonban már árnyalva van. Ez a nagyszalontai „csonka torony“, melyet Arany is, Petőfi is megénekelt, Arany «Az ó torony», Petőfi «Csonka torony» czimű költeményében.

Végül bemutatjuk még Bem kéziratpróbáját, melyet csonka kezével vetett papírra, mi-

dőn a csatában jobb keze középujját ellőtték, s kísérletet tett az öreg, ha tudna-e írni. A hyeroglifek fejtegetését megszokott szem ez akombákom vonásokból kiolvashatja a következőket: «Artillerie Pferde für Maj(or) Stein. Rother Thurm. Winkler.»

Ezekon kívül közöljük még ez alkalommal a költeményekből az elsőnek, a «Dalaim» czimű versnek kéziratmásolatát, továbbá Petőfi személyleírásának fac-similéjét a Petőfi által hozzá tett jegyzettel, s végre itt adjuk Bem aláírását az erdélyi hadsereg fővezérségétől 1849. április 9-én kelt irat alól, melylyel Petőfinek a 3-ad osztályu katonai érdemrend adományoztatott.

Bem

A muzeumnak átadott kézirat-csomag minden egyes lapja jól meg van őrízve, s még színe is kevéssé fakult meg. Hátlapján mindegyiknek ott van már a muzeum könyvtárának bélyege.

VASÁRNAPI LEVÉL

— június 24. —

— KIRÁLYASSZONY KERTJE. —

SZÉP Dunapartunk aszfaltos részének figyelmes, körültekintő sétálói, egy idő óta saját szerű változást vehettek észre oda át a tulsó parton. Ugyan mi lelhetette egyszerre vén Budát, hogy ott a várkert bástyái körül három, négy — majd husz, harmincz — végül száz meg száz alak mozog ide-oda? De mert annyira esik tőle (ha nem csalatkozik, Buda a földteke tulsó oldalán van), csak meddő találgatásban leledzik. A szomszédja, a kihez fordul, megütközve néz rá, mintha attól tartana, hogy a szegény kérdezőt megzavarta a nagy meleg.

Budán! Mi történik Budán? Hát ki járt valaha Budán? Tanulta ugyan kiskorában, hogy ott hajdan hires kutyavásár esett, aztán török basa is lakott, azelőtt meg Mátyás király; s arra is tisztán emlékezik (harminczkét esztendeje mult épen): a honvédek mily véres támadások után foglalták vissza. Beszéli ugyan, hogy ott most gőzerővel lehet a hegyre följutni — de ő azt hiábavaló mesének tartja. Ki jár Budára, ha csak nem levélhordó vagy miniszter? Mi történhetik Budán, a melyben már annyi történt? Oda sirokat kotorni, multat háborgatni utazhat egy-egy megátalkodott régész: de modern, civilizált ember mit keresne oly távol az ő Pestjétől?

Mind hasztalan ellenvetés. Budán csakugyan megint történik valami. S ha Maklár s Lourdes elég jó színhelye a csodáknak: valjon Buda mért ne lehetne?

Egy napon csak azon veszi észre magát, hogy két aranyos torony csillan a szemébe. A toronyok mögött karsu fehér oszlopok nőnek az ó bástya törmelékeiből; majd vörös pillérek. Ezekből jobbra s balra paloták. És — nini! Ném káprázat ez? Viz-sugár lövel a magasba, s opál, gyémánt és gyöngy permetéje széles kagylóba hull alá, hogy új szivárvány gyanánt szökelljen föl ismét. Még egyre kételkedik, midőn a szellő egy új mondát visz feléje.

A monda ez:

Lanya tavaszi estén egy szép és előkelő asszony andalgott a kertben. Mikor fehér ruhája a zöld bokrokból kivillant, azt tudta, mesebeli tündér lebben el ott. A szép és előkelő asszony megállt egy mohás bástya szürke fokánál s szeme ittasodva merült el a bűvös tájba. Tulnan, ő s Rákos elmosódó határvonalán, a Cserhát lankái; balról violaszín hegyek mögött a biboros ég alja; előtte egy széles gazdag folyam. fonségesen uszó gőzhatyúval vagy vigan repdeső gőzfeccskével s apró, surranó, füstlő vízi bogarakkal. A hatalmas folyam szé-

Persons-Beschreibung.

des Alexander Petőfi,

Alter 36 Jahre
Geburtsort Siebenbürgen
Stand verehligt
Religion reformirt
Sprache deutsch, ungarisch und walachisch
Beschäftigung und Charakter: früher Dichter
Körperbau klein mager
Gesicht mager

Gesichtsfarbe brünett
Stirn hohe
Haare schwarz emporstehend
Augen schwarz
Augenbraunen schwarz
Nase breit
Mund proportionirt
Zähne gut
Kinn etwas spitz
Bart Schnurbart

Besondere Kennzeichen
pflegt mit entblößten Hals zu gehen.

Bekleidung
nach der deutschen Mode.

Es kennliches beiratsamt, mellyet Windischgrätz küldött Petőfi Sándorhoz, Szászvárosban. Kapitány meg a portán 1849. februárban, midőn e városba elfoglalták. Sok hibát van benne; egy dátum, a külső írást arisztokrátus vették, a többi csak egy gondolat formájában írták. Hogy a szászvárosi gőzvezetőket látták, hogy azt mondták „früher“ Dichter s a többi hányados is ottbáradságot nem bántottak, de azon az éppen jóvágyon bók. Frankfurtban, hogy engem a német divat szerint öltöztettek, engem, ki helyes világlel. Levelem nagyon ruhában jótan.

Petőfi Sándor

lén büszke palota-sorok, — de innen rajta piszkos vityillók, dudva, szenny, por, bűz s egyéb maradéka a török világnak.

A szép asszony ezen nagyon elszomorodott, midőn egy daliás vitéz lépett melléje.

— Miért busulsz, én gyöngyöm feleségem, szép királyném? kérdezé őt a daliás vitéz.

— Hogy ne busulnék, hogy ne csüggednék, én királyi uram és férjem, felelé a nemes hölgy, mikor itt alant ez a rondaság olyan mint az ünneplő köntösön a folt. Elrontója a szem örömenek.

Mire a vitéz:

— Ne busulj szerette nóm! Még ma adom ki udvari tisztartómnak a parancsolatot, hogy méltó kívánságodhoz és finom izlésedhez képest eltűnjön onnan a rondaság. Virág fakadjon a mocsok helyén s fehér kezéd intésére az ő falak nehéz koczkái omoljanak össze, hogy udvari építőmesterem palotává rója össze azokat. Szellős csarnokok támadjanak és aranyos dúcok; hűs barlangok, csörgedező források s árnyas lugasok. Virágfüzerek csatoljanak egymáshoz nemes taglejtésű szobrokat; járj fehér, öntözött kerti utakon s illat és fény övezzen körül, hogy meg nem zavart örömmel tekinthess alá azokra, akik tehozzád szeretettel pillantanak föl.

Mondá a király, mert ő volt az a daliás vitéz s szívére ölelé szerelmes feleségét, a királynét, mert ő volt az az előkelő és szép asszony.

Erre aztán megeredt öreg Budavár tövében a sürgés-tevés, nyüzsgödelem.

Eddig a legenda.

A pesti ember már nem kételkedett s hitt a csodában.

Fölkapaszkodott amolyan surranó vízi bogárra — a mese himes köntöséből kihámozva, józan hétköznapi nyelven «propeller» az ő neve — s átment Budára.

A mi a tulsó partról kicsinyes bábjátéknak látszik: az, közlelő nézve, nagy arányokban magasodik föléje minden nehézség nélkül, a renaissance tetszetős idomaival, finom szabásu profiljével.

De úgy is kell a pesti embernek, hogy átmenjen végre a másik partra. Eleget el van kényeztetve, hogy az aszfaltjáról látja meg mindazt, a mi Pestről szép. Fáradjon át végre s nézze meg azt, a mi Budán szép.

E munkálatok sokkal többet ölelnek át, mint a mennyit a felületes szemlélő gondol. Alatta s benne kell járni a nagy területnek s meg kell kerülni, hogy helyes fogalmat szerezzen róla az ember. Rut sikátor mögött, a sikló s a «sörös hordóról» nevezett kurta csapszék során emelkednek a nehéz bástyák s mogorva nehézségüket megenyhíti a hízog architektúra, mely sivar falait medaillonokkal népesíti, nehéz fülkéibe a vonal vig életét veszi, s mindenféle ügyes fogással töri meg a lomha egyhanguságot. Ha illenek: fölvirágozott ünnepi elefánthoz hasonlitanám azt az otromba szöveget, melyet az építészen kívül a festő s szobrász lendít meg nem álmodott virágzó díszre. A tompa sarokra Heinrich, a mi eléggé nem méltányolt derék öreg művészünk, festi al fresco az ország czimereit, mely gazdag arany brokátszövevről válik el, s melyet két, minden puhasága mellett erőlyesen tagozott mentő tart magasra. Meglepő s fényes szinpompa lesz az ott annyi homály között. A kerek fülkékből hat kedves gyermekalak fog ránk nézni, jelképezvén a Honvédelmet, Békét, Alkotmányt, Kereskedést, Földmívelést s Tudományt.

A művész ideiglenes dolgozóijában láthatók is már a cartonok. A Honvédelem képviselője, egy daczos, barna hős fiúcska s a Béke hirdetője, egy aranyfürtös szelid gyermek: gyöngyei ennek a kis csapatnak. Az ősz festész ifjui hévvel alkot s örül a pillanatnak, melyben rajzai színre derülnek.

Magas töltés hordott kerti földből, leásott bástyarészek váltakoznak ott. Sajtolt sima téglák s faragott kő: ez a kettő az uralkodó anyag; az enyhén vörös a meleg fakó színnel, körül-futtatva az iszalag, a vadszőlő s borostyán fokozatos zöldjével, közbe arany, ódon bronzra kománczolt horgany, ragyogó majolika, festett üveg, vidám sgraffito, Jungfer Gyula vertvas remekeivel, a kit nem is szabad már lakatosnak nevezni, mert ő a vasnak Cellinije, valamint hogy Scholez sem szobapiktor már, hanem ihletett díszítője a sima szobafalnak, ki

mosolygó tavaszt varázsol az ócska fődél alá s kedves madarakkal népesíti meg festett rózsaligeteit. Kár, hogy a kétfejű sast is zengő madárkának nézi. Ott fészkel a királynő külön lépcsőházának fiókaiban, fehér szárnyakkal égszín alapon. Szerencsére meg nem fog ott szaporodni.

A mostani alkotás csak egy része annak a nagy tervezetnek, mely a kiépített várpalotával is foglalkozik. Fénylak fogna az lenni, méltó Mátyás király utódjához, mely a fegyvertár épületének helyét is elfoglalván, gazdag pavilonban végződne. Az bizony, az kellene mi nekünk, hogy egygyel több legyen, a mi a fejedelmet és családját ide vonzaná. Ha ő felségeiknek vendége van Budán, akkor, kimondván a szót, ugyancsak szorulnak odafenn. Mikor Gizella főhercegnasszony királyi édes anyjához akart menni, a királyfi szobáit kellett utba ejtenie, úgy hogy egyszer ő felsége nevetve mondá: «No még egy vendéggel több s a teke-asztalon kell hálnia, vagy kénytelenek lesztek a nagy elfogadóban vetni neki tábori ágyat!»

Csak olyan számba megy ez a budai várak, mint a prágai vagy az insbrucki, salzburgi. Érezte is ezt Andrassy Gyula, s bőven foglalkozott a szép, de hajh! meddő gondolattal. Szláv József meg csak az új építményeket sürgette. «Legyen meg a keret», mondá, «akkor könnyebben kapjuk bele a képet.» Fonáknak látszó okokodás, de a melynek van alapja. Hogy is mondta Tisza Lajos «közlekedés» korában? — «Előbb a fölöslegest, aztán a szükségest! Mert ha a fölösleges egyszer megvan, le nem bontják; a szükségeset meg úgy is meg kell csinálni!» S csakugyan: megteremté a sugárut fényüzése, s jóval később kaptuk meg hozzá az entrepot-kat — papiroson.

Ne tagadják: a bécsi urak nem szívesen nézik a budavári díszet. Hátha ebbe a pompás keretbe a forgandó sors keze csakugyan bele találja foglalni egyszer azt a ragyogó képet a kibővített várpalotával s vele együtt a fényes királyi udvartartást? Azt keserülné meg csak Bécs! De hát: a királyné hatalmas, az asszony még inkább. Es — «ce que femme veut, dieu le veut»; az asszony kívánsága az uristen akarja, mint ez a legenda el is mondá. Mikor Hohenlohe herceg, a főudvarmester ur, meglátta a régi kép körül az új gyűrűt, komolyan megjegyezte. «Rohbau und Rustica, und oben — a palotára mutatva — alles gelb und grün! Das ist ja nicht uniform!» Pedig a herceg különben finom érzékű nagyur művészi hajlamokkal, ki az egyenruhát nem hivatásból, csak hivatalból hordja. Azt felelték erre ő hercegségének, hogy, ha már akkora sulyt rak az uniformisságra, majd inkább a palotát fogják hozzá szabni az új munkához; a mire a főudvarmester ur mosolygott. Mert már az ilyen veszélytől maga sem tart.

De azért a mit a természettel szövetkező művészet ott e pillanatban nyújt, az őszinte gyönyörködést szerez a bécsi uraknak. Hogy a minapában egy előkelő olasz járt itt szép nejjével, csak folyton rázta szürke üstökét az elragadtatástól (a bájos nő is vele rázta junói metszésű camea-fejét) s egyre ezt hajtotta: «che bellezza! Che magnifico colpo d'occhio!» S mintha borostyánkő olvasóján csöndes imában morzsolgatta volna le a nagy olasz mesterek neveit. Mikor meg a vasuti kongresszus tagjait sétáltatták meg itt, egy kerek württembergi sváb ur így kiáltott föl: «Milyen kilátás! — Herrgötte, wenn i mal mei Schöpple da trinke kunnt!»

Több izben tették szövé, valjon a palotakert ez új részeibe nem volna-e méltányos bebocsátani a nagy közönséget az udvar távollétében. Hiszen az év legnagyobb részében csak a kertésznek meg az ő bojtárjainak szolgál e bájos alkotás; ezek pedig úgy nem élvezik az önkezők ápolta virányt, mint nem élvezi a czukrászlegény a maga süttötte mandula-tortát. A komor schlosshauptmann bácsi ezt hevesen ellenezte s érvelése erős volt. Ezen a szabdalat, változó terénumon, a sok hajlásban s emelkedésen szinte lehetetlen a vigyázat. Egy izben történt is kísérlet, s akkor csakugyan jeles inskripciókkal gazdagodott meg egy-egy műtárgy, hogy p. 1879. máj. 21-én ott jártak Cyrill Studinka Szemeniczből és Johann Jakob Obergswandtner Fischamendből. Egy másik látogató meg a botjának nehéz végével megkopogtatá a kőoroszlán farkát, igazi kőből való-e? — s szerencsésen le is

vizsgálta a nemes vadállat farka bojtját. S lent az utcán levő rabattokból gonosz kezek mindjárt az első éjjel csuffá tevék a színes parajból szőtt nemzeti czimert.

A közönség pártfogói mindamelllett azon a véleményen vannak, hogy a bejárat elé oda-rendelt két udvari zsendár emberismeretére s komoly magatartására kellene bizonni az új kerts palotarészek nyilvánosságát. A kiket ezek fog-nának beereszteni, azok megbecsülnék a tárgyakat s magukat. Az új ültetvények azonban, melyek alá ez idő szerint számtalan talyiga hordja a televény földet, egész a sikló kerítéseig, az elypsissal egyetemben, a köznek vannak szánva.

Az új gloriettek, filagoriák, taxus, babér, jázmin s orgonabokrokba rejtőző föl- és leszolgáló szabad- és csigalépcsők előtt, a még most szürke, de majdan zöld folyondárral fiatalságot mutató bástyák ölen van a takaros tehén-istálló — talán, ne vétsek az öreg és apró szentek ellen — talán inkább a tehén-kápolna. Azt vélnéd, három Ápisnak hódol itt egy pogány káptalan, s hogy e bálványtehenek szolgáltatják az «udvari tejet». Koránsem! A kertész kommenziójába tartoznak, a ki az itt kaszált kövér füvel serkenti bő tejelésre az ő jámbor riskáit. De milyen vandál ez a kertész! Mintha nem is tudna a vízvezetés, a csatornázat s a drainage áldásai felől, melyekkel itt bőven élhet. Ő tehénségeik, mintha csak a gecseri pusztá istállóját laknák, egészen szabadjára, ellenőrzés nélkül rakják le itt a zöld pástétomokat, melyek nem ohajtott színkeverékben főtik be a csinos falakat.

Mintha föntebb azt mondtam volna, hogy-itt kaszálják a füvet. Nem igaz! Mert az az ember-séges munkás, a ki e pillanatban suhint bele éles vasával a ragyogó fűbe: az nem is kaszál, de borotvál. A várkerti gyeplő udvari borbélyja hajlásban és parton egyarányosan kurtítja a füvet, abból egy szál sem hosszabb a másiknál. Nincs az a nyírott szőnyeg, mely vetélkedhetnék vele.

Mig alant a modern építészet s egy új virány derüje ragyog: fönt, a kormos bástyák alján sűrű árny szövő titkait, a vén fák levél-nyelve régi dolgokat rebesget, a görcsös ágak egymáshoz hajolva összesugnak, hogy mikor még a Mátyás király vadásának voltak ők hajdanában fiatal esemetéi! Sokat tudnak ők. Tes-tők minden gyűrűje egy-egy fejezete a fény, a sanyaru hódoltság s a hősiség krónikájának. Erre látták ők felvonulni idegen hatalmassá-gok tündöklő követségeit, vértés daliáit a vitézi torna-játéknak — s itt kuszott fel a kontyos török s amott zugott fel röpülő hajjal s tárt kebellet a honvédség, víva a várt, véve a dicsőséget s diadalmat, melyet annyiok fiatal élete váltott meg.

Abban a dohos barlangban dörmögött a Mátyás király vén medvéje (nem Szilágyi), a másikkban forgott, szökött a vig apródok számtalan bohókás tanult evetkéje, melyekkel, ügyesen rendezett majmolásban, a csélesap ifjuság a tornákat figurázta ki. Ez meg a «parasztház», Dorottya főhercegnasszony egykori kerti laka, hol a Gellérten s a töle balra terülő folyón s rónán szeretett elandalodni, mig gyermekei zajongva kergették egymást a kanyargó utakon.

Néhány éve, hogy a belgák királynéja s Erzsébet főhercegné, a nádor lánya mindakettő, hosszú idő után járták ismét a régi ösvényeket. Minden kő, minden fa kedves jó ismerősük; csakhogy azóta a fa terepélye kiszélesedett s a kő szürkébb lett. De hiszen az ő szöke hajukat is megfogta a dér s kiszélesedett a szívök bá-nata, midőn a gyermekkori nyomokon andalogtak. Fölsimertek minden pontot: «Itt olvasott mama!» «Ott kertészkedett papa!» «Rá-ismersz arra a fülkére? Az volt papának a lövöldéje.» «Emlékszel arra a falra? Az volt papának a czéltáblája.» A két testvér így frisitette föl gyermeki szívében az édes multat.

Az egyik bástyafalról, mely a palatinusnak «lövölde» gyanánt szolgált, leválasztottak egy téglaréteget, hogy átjárót vájjanak a királyné számára, kinek az u. n. «középső kert» igen kedves pontja. A roppant oldalfalak teljesen megvédik az északi szélétől; mert királynénk, ez a bátor és edzett lovasnő, mindjárt megéri a húst s megszenved bele. Hogy a téglaréteget lefejtették, a számítás, mely itt régi átjárót keresett, valóban be is vált. Góth stílusú, faragott oszlopok álltak itt őrt hajdanában, melyek, a nélkül hogy eléje vágnék a tudományos meg állapításnak, nyilvánvalóképen a régi Mátyás-palota egy részét képezik.

A hajdanna csak azért jártam itt rég taposott utját, hogy szeretetreméltó kalauzom, Szkalla Oszkár ur vezetése mellett ahhoz az aranyos kis fecskéfészekhez jussak föl, mely mindannyioknak csillogó kedves játékszerük. Az a házikó ez, mely vékony, rovátkos csucsával kaecint át hozzánk pestiekhez olyan kacéron. Apróka szobáiból négy felé tekinthetsz, s mindenik ablakból a tájszépségeknek egy-egy csodáján ittasul meg szemed. A kiszögellő kerek fődött erkélyt, kellemet az erővel párosítva, karesu és merész pillér támasztja, mely a ropant bástya magasaig nyul föl. No már ezekenél a baba-szobáknál elragadóbb, «eszemadtább» valamit nem ismerek. A kisebbik Trianon legkisebb zugocskája is nehézkes terem hozzájuk képest. Minden olyan apró, kacski s mosolygó benne, mintha valami özvegy tündérke kastélya lenne. A bohóság templomocskája ez, tele ezer szárnyas babával, piczi virágfüzérrel, csepp oroszlánokkal, pirinyó gyümölcsösökkel s óriási lepkékkel. A duczocská tetejéről kandi fecskék pislantanak be, ferdén tartva fejcsékjüket, ebbe a helyes kis palotába, melyet nyilván a fecskék király fejedelmi kalitjának néznek. A kék magasból repültek ide le, félre lebbentvén a menyegyzet felső nyílásának fény-ellenző fátyolát, mialatt erősen fogózkodnak a szellős párkány finom arany abroncsába. Szinte hallom bámulatok csicsergő kifejezését.

S mind ez a nagy és apró szép dolog, mely a régi téglavadon helyébe került; ez a tavasza a vidám vonalnak s boldog színnek: az alatt az ősz fej alatt gerjédt s fakadt, melyet Ybl Miklós ur hord széles vállain. A fővárosi sajtó néhány véres hőse egy idő óta valóságos üldözöbe vette ezt a nemes írású öreg urat, «az isten tudja miért?» mint Garay mondaná. A hol szemünk e rossz épületekkel népesített városban jókedvün megpbenhet, az jobbára az Ybl műve. Templomok s paloták hirdetik az ő művészi voltát; az ő derült architektúrája szerez örömet a mi szemünknek. Hogy a vámszedőnek ép ugy emel palotát, mint a habléányoknak: ezt magyarázza az ő meleg költői hajlama, költői a szónak egyes, föllengős értelmében. En nem vagyok fogadott prókátora neki, de azért nem állok a kuczkóba. Csak mert ismerem jó kedélyét, hajlott korával oly kellemesen egyező ifjui hevét, művészi lelkesedését, nyílt becsületességét: nem tudom érteni azt a barbár kegyetlen vadságát, melylyel néhány újságíró kollégám állításához képest, alig született szobrászfiukat már a bölcsőjükben fojtogat s a piktor-csecsemőket a festékes ibrikbe fúlasztja, csak azért, mert nem magyar méh érlelte, nem hazai dada ringatta őket. Pedig Miklós bácsi tizenöt éves koráig maga is olyan vadóc magyar gyerek volt, hogy a német szó ugy recsegett-ropogott a foga között, mint a dióhéj. Ezzel nem a mentsége kedvéért hozakodom elő, csak magyarázatul annak, hogy a legmagyarabb fiúból is milyen elkecseregett ellensége telhetik a saját fájának, ha «kedvező viszonyok» közé kerül. Ugy bizony! Eleinte remegve közeltem feléje. De nem harapott, nem is kapott felém, még csak nem is morgott. Sőt nyájasan szólt hozzám s busan rázta fehér fűrtit, miért híresztelik őt olyan szivtelen németnek, mikor ő se nem szivtelen, se nem német. Csak abban vétett nagyot, hogy némely kifigyuró honficzót nem ismert el Canovának, s egy-egy kocza Tiziannak azt merete mondani: «őcsém mázoló!» A várkert új műtárgyain a festett és faragott medaillonok Than, Huszár s még több magyartól származnak. Egyetlen elégtételünk az, hogy, míg a német Ferstl arslánai igen jámborak, a magyar szobrász báránykai annál vadabbak.

Egy kulcs nyit meg itt valamennyi zárt. S belőle csak három példány van. Egyik természetesen a királyasszonyé, a ki nem szereti, hogy az udvari lokáj nagy kulcsfűrttel csörögjön előtte vagy mögötte. Láttatlanban fog lehaladni a folséges lépcsőház neszfogó szőnyeggel leborított márvány fokain. A fekete lomb ölen a roppant őszi bogycók — a vas arabeszkákból kifejlődő fehér lámpásgolyók fénye fog világitani utján. Az utcára nyíló vasajtót a szomszéd vasajtótól meg nem lehet különböztetni. (En ismerem a nyitját, de el nem árurom.)

Mi kár, hogy egy makaes fej megakadályozza az új kert s az új építmények teljes hatását. Meg nem lehetett puhítani puha szóval, sem kidönteni kemény pénzzel. Mi kár, hogy a boltok sora nem kölugasok alatt fűződik, hogy

ott esőben is lehetne sétálni, gyönyörködve a ragyogón világított ékszeres ablakokban, márvány s bronz tárgyakban, képek s virágok folytonos tárlatában, hogy aztán az előkelő sarki restaurantban egy izes falat s két zamatos korty mellett ülve, folytassuk szemlénket a járó-kelők felett. Az is kecségetet tervben van, hogy a budai «Hangli» szép loggiájától föl a lánchidig, ugy mint a pesti oldalon, szekér s kocsis az utnak másik ágára szorul s hogy ott is a zajesilapító, sima aszfalton fog sétálni a közönség s a vízöntő daru hús közelében szüresölni a kávé s a fagyaltot — a mit már e pillanatban is számosan gyakorolnak. Most az egyik nagyra hivatott palota-boltban egy szatócs szalajtja meg a galandot gyér vevőinek csábítására, a másik ablakában kővé meredt kifire pötytyent apró pontokat a szorgalmas légy s a harmadikban imént vegyített hideg tej kéklik át a vaksi üvegen. A többi üresen tátong. Mikor lesznek azon a soron «magazin»-ek a szó párisi jelentésében?

De azért még se lohad a mi édes remény-ségünk. Királyasszony kertje országgá virul.

Él magyar s lesz Buda még!

Porzó.

Irodalom és művészet.

Az „első magyar szépirodalmi kiadó-társulat”.

Említettük már, hogy a minap egy társaság állott össze, mely magyar szépirodalmi munkák kiadásával és colportage útján terjesztésével akar foglalkozni, s így kívánja emelni a magyar szépirodalmat. A főhívatást, mely a közönséget részvények jegyzésére szólítja föl, báró Bánhidó Béla, lovag Falk Zsigmond, Gelléri Szabó János, Harkányi Frigyes, Jókai Mór, gróf Karácsonyi Guidó, Kistelki Lévai Henrik, dr. Mezey Mór, Weisz Berthold és Zilahy Sámuel irták alá. — Az előleges terv szerint kiadna a társulat: 1. egy olvasó és a mellett kitűnő családi képes lapot az Illustrirtes Familienblatt és a Gartenlaube mintájára, szépirodalmi tartalommal, a napi érdekű rovatok mellőzésével; 2. egy regényesarnokot leginkább magyar eredeti regényekkel és elbeszélésekkel; 3. ifjúsági könyvtárt, s végre 4. népirodalmi termékeket a ponyvairodalom ellensúlyozására. — A cél, melyet a társaság maga elé tűzött, szép és helyes, csak sikerüljön a gyakorlatban is kivitele. Az első pontra nézve azonban nem hallgathatjuk el, hogy képes családi lap Magyarországon már eddig is több van, mely becsületesen megfelelni igyekszik föladatának, sőt ugy az irodalmi körök, mint az olvasó közönség ítélete szerint meg is felel, s az összehasonlítás pl. a «Gartenlaube»-val egyáltalán nem üt ki az ő hátrányára. Ez irányban tehát az új kiadó társaság aligha fog érezhető házagot kitölthetni; azonban csak örülhetnénk, ha az új társaságnak a mi irodalmi viszonyaink mellett sikerülne az eddigieknél jobb vállalatot indítani és föntartani.

A Franklin-társulat kiadásában legújabbán ismét több könyv jelent meg.

Az „Ifjúsági iratok tára”-ból, melyet az orsz. középtanodai tanáregylet megbízásából dr. Kármán Mór szerkeszt, két újabb füzet hagyta el a sajtót, a 9-ik és 10-ik, mind a kettő: „Életrajzok Plutarchosból”, görögökből fordította Szilasi Mór. Az első füzet 120 lapra terjed, ára 60 kr., a második füzet 204 lapnyi s ára 1 frt. A hirneves görög írótl e két füzet tizenegy életrajzot közöl, Lykurgosról, Solonról, Themistoklesről, Aristeidesről, Kimónról, Periklesről, Nikiászról, Alkibiadesről, Lysandrosról, Agészilaosról, Pelopidásról, s gondoskodva van felvilágosító jegyzetekről. A szöveg közt számos ábrát és képet találunk. A fordítás rövidítésekkel történt, s erre a Feillet-féle francia kiadás szolgált irányadóul, valamint a kiadásból vétettek a szövegbe nyomott képek is. Az ifjúságnak hasznos olvasmányokat nyújt e könyv, melyből erkölcsöket tanulhatnak s nagy férfiakat ismerhetnek meg.

„A magyar magánjog mai érvényében”, különös tekintettel a gyakorlat igényeire, írta Zlinszky Imre kir. táblai bíró s a tud. akadémia tagja. A nagy terjedelmű munka befejező (negyedik) füzetete jelent most meg. Ára 2 frt.

„Igazságügyi rendeletek” 1879-ből; 54 lapra terjedő füzet, ára 30 kr.

«Vác város története» cím alatt nagyobb munkát ír Karesu Arzén, a ferenczrendiek váci főnöke. Az első kötet már megjelent, s ez a város keletkezéséről 1756-ig terjed. A kötet ára 1 frt.

„Visszaemlékezés az 1848—49. évi szabadságharcra Erdélyben” cím alatt egy 40 lapra terjedő

füzetke jelent meg Maros-Vásárhelytt. Irta egy volt honvédhuzár; ára 20 kr. A tiszta jövedelem Bem tábornok elhagyatott nővéreinek segélyezésére fordítottatik, s már csak ezért is megérdemli, hogy minél többen vegyék, de más részt is megérdemli a végig olvasást. A volt honvédhuzár apró, jellemző vonásokat jegyez föl Bem tábornokról, s leír több csatát, a vizaknait, a piskii-hidit, a jád-borgóprundit, stb. Horváth Mihály «Függetlenségi harc történetének» az erdélyi harcokra vonatkozó adataiból is helyreigazít a szerző néhányat.

Költemények, írta Nagy Károly. (Szerző sajátja.) Debreczen ifj. Csáthy Károly bizománya. A valószínűleg fiatal költő, kítől e 168 kis lapra terjedő kötet jelent meg, a lyra különböző nemeiben próbálkozik. S bár egyikben sem nyújt valami kitűnőt, olykor sikerül neki egy-egy kellő hangot eltalálni. Az egyszerű dal, melegebb bensőség s meglepő eredetiség nélkül ugyan, nem egyszer tisztán s épen szól nála; pl. «Hol terem az árvalányhaj», «Gondolatban elmerülve», «Az ég alján» stb. címűekben. A humoros dal, mint «Sehol sincsen . . .», olykor szintén sikerül, sőt az óda is pl. «Csokonai emlékezeté»-ben, bár ritkábban, mert többnyire magasabbra, tör, mint szárnya bírja. A genre: «A vén anyó»-ban, a román-czos kép «A bűnbánó barát»-ban szintén elég jól van képviselve. Mint kezdőknél rendesen, a kik még igen sokat irnak (és stílygyakorlatul jól is teszik), de azt mind ki is akarják adni (a mit már nem jól tesznek) mégis több az ízék és ocsu, mint a szem. Egy jobb versre három gyöngébb esik. — A kötetke ára 1 frt 20 kr.

A magyar konyha történetéhez. Szakácskönyvet rendez sajtó alá Pulszky Polyxena k. a., még pedig 17-dik századi erdélyi szakácskönyvet, melynek eredetije Marosvásárhelytt b. Apór Károly birtokában van. A kiadást Pulszky k. a. fölvilágosító jegyzetekkel látja el. A „Történelmi tár” is ad ki hasonló művet: gr. Zrinyi Miklós szakácskönyvét az 1662 év előtti időből. Mivel pedig Radvánszky Béla báró is foglalkozik a régi magyar szakácsművészet adatainak összegyűjtésével, rövid idő múlva a magyar konyhának is történeti irodalma lesz, a melyből valószínűleg ki fog derülni, hogy e tekintetben aligha méltatlan utódjai vannak az ősöknek.

Új vállalat indult meg s ezuttal az egyetemből. Czime: «A tudomány és műegyetemi olvasókör által rendezett vitatkozások előadónak jutalmazott jelentése.» Eddig két füzet jelent meg. Az első: «Augier Fourchambault-család»-ja. Ismerteti Ballagi Béla. Ára 10 kr. Ajánlja Szász Károly tanár. A második: «A reformáció és korának befolyása az orvostan fejlődésére.» Irta Schusehny Henrik orvostanhallgató. Ára 30 kr. Ajánlja id. dr. Purjesz Zsigmond tanár. A szaktanárok véleménye a füzetek végén van közölve. Mindenesetre érdekes vállalat, mely az egyetemi ifjúság komoly működéséről tesz tanubizonyosságot.

A minta-rajztanoda növendékei a kiállítás alkalmával „Emléklap”-ot adtak ki. A czimeken és rajzolók nevének kívül nincs benne semmi szöveg, hanem nyolcz nagy oldal annál inkább tele van rajzolva kisebb-nagyobb képpel, melyek közül nem egy könnyű és elmés rajz. Midőn Trefort miniszter, Hegedüs min. tanácsossal, megnézte a rajzkiállítást, nekik is nyújtottak át az «Emléklap»-ból egy-egy példányt. A miniszter sikerültnek mondta a rajzokat, a kiállításról pedig igen elismerőleg nyilatkozott.

«Kelet és népe» cím alatt dr. Herczeghy Mór, ki hosszabb időt töltött Törökországban s a török hadseregben főorvos volt, csinos kiállítású füzetet adott ki, melyben a kelet iránti elfogultságot és téves felfogásokat igyekszik eloszlatni, s főleg Konstantinápolyról ad természetrajzi, élettani és társadalmi rajzokat. A füzet Türr István tábornoknak van ajánlva.

A „Havi Szemle” Bodnár Zsigmond folyóirata júliustól kezdve nem havi, hanem „Magyar Szemle” lesz, mint június havi füzetében jelenti. Kiadását Mehner Vilmos vette át s ezentul 5—6 ivnyi füzetekben, két hetenkint jelenik meg. A júniusi füzet tartalma:

«A székely kérdés vitája», mely a székelyek hun-scytha eredetéről Hunfalvy Pál és Nagy János közti kifejtett vitához szól. Öreg János «A középtanoda újra szervezéséről» ír; Ballagi Géza pedig a Schwarcz Gyula «alkotmányisméjét» bírálja, s azt